

Ny elkabel i Kolmetorp och Offerby

RAÄ-nr Motala 99:1, 160:1 och 162:1

Kolmetorp 2:1 samt
Offerby 2:2, 2:21, 2:23 och 2:24

Motala socken och kommun
Östergötlands län

Anders Olofsson

Ny elkabel i Kolmetorp och Offerby

Innehåll

Sammanfattning	2
Arkeologisk bakgrund	4
Områdesbeskrivning.....	4
Syfte och metod.....	4
Resultat	4
Referenser	7
Tekniska uppgifter	8
Appendix 1. Kalibrerad ¹⁴ C-datering.....	9
Bilaga 1. Schakt- och anläggningskartor	12
Bilaga 2. Schaktbeskrivning	14
Bilaga 3. Anläggningsbeskrivningar	14
Bilaga 4. Detaljkartor och profilritningar	16

*Omslagsbild: Arbetsbild, Kartorp syns på andra sidan vägen.
Foto mot SÖ, Anders Olofsson, ÖM.*

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM

ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

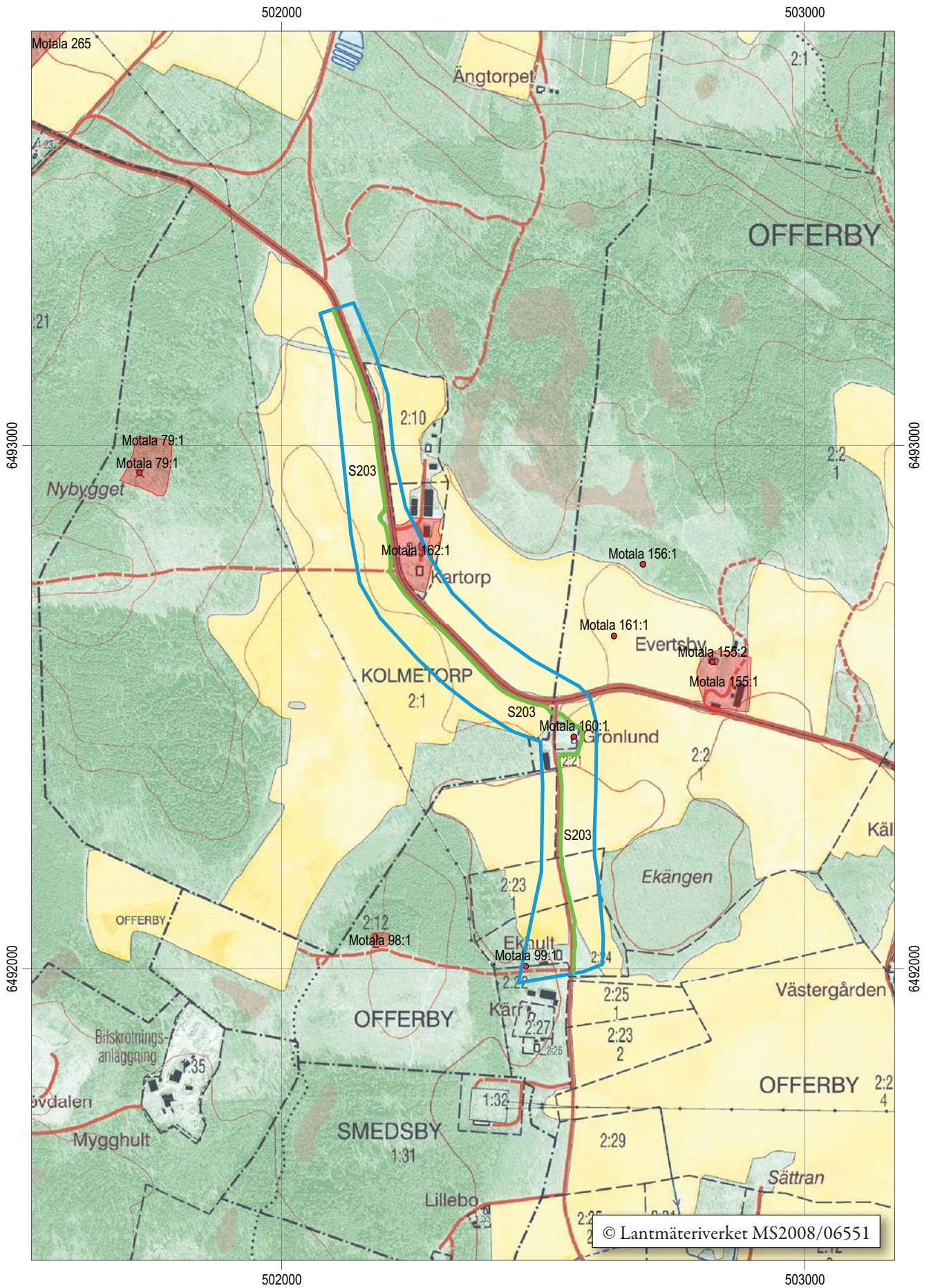
Sammanfattning

Östergötlands museum utförde i mars månad 2019 en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom fastigheterna Kolmetorp 2:1 och Offerby 2:2 m fl i Motala kommun, Östergötlands län. Den arkeologiska undersökningen föranleddes av schaktning för elkabel. Sträckan som blev föremål för arkeologisk undersökning uppgick till totalt ca 1 500 m.

Vid schaktningsövervakningen framkom bl a en kokgrop och en härd. Den förra daterades med ^{14}C till 590 - 665 e Kr (kalibrerat, 2 sigma), d v s yngre järnålder, den senare till 1165 - 1265 e Kr (kalibrerat, 2 sigma), d v s medeltid.

Anders Olofsson
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet (blått) och ledningsschaktet (grönt) markerade. Skala 1:10 000.

Arkeologisk bakgrund

Vattenfall Eldistribution AB inkom via IKKAB 2018-01-12 med en ansökan om tillstånd enligt KML till Länsstyrelsens kultur- och samhällsbyggnadsenhet i samband med planerat schaktarbete för elkabel inom fornlämningsområdet för rubricerade fornlämningar i Motala kommun. Då arbetet berörde fornlämningar skickade Länsstyrelsen ett förfrågningsunderlag till Östergötlands museum (ÖM) 2018-03-13, varefter kostnadsberäkning inkom till Länsstyrelsen 2018-03-19. Projektledare på Östergötlands museum har varit Anders Olofsson.

Områdesbeskrivning

Den sträckning som var föremål för schaktningsövervakningen var belägen längs Evertsbyvägen, runt gården Grönlund och vidare söderut längs Kartorpsvägen. Den nordvästra delen av sträckan, längs Evertsbyvägen, berörde utkanten av by-/gårdstomten RAÄ-nr Motala 162:1 (L2011:1524). Vid gården Grönlund har ett lösfynd av flintspån gjorts, RAÄ-nr Motala 160:1 (L2011:1970). Längre söderut längs Kartorpsvägen, vid Ekhult, berördes lägenhetsbebyggelsen RAÄ-nr Motala 99:1 (L2011:1707).

Syfte och metod

Syftet med den arkeologiska undersökningen i form av schaktningsövervakning var i första hand att tillse att fornlämning berördes så lite som möjligt. De fornlämningar som eventuellt framkom skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning samt om möjligt dateras.

Enligt Länsstyrelsens förfrågan och beslut skulle den arkeologiska undersökningen ske i form av schaktningsövervakning.

Vid undersökningen användes en skopbredd om 0,6 m (0,4 m de sista 50 metrarna, vid gården Ekhult).

Dokumentationen har skett med hjälp av skriftlig beskrivning, inmätning med RTK-GPS, manuell inmätning samt digital fotografering. Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

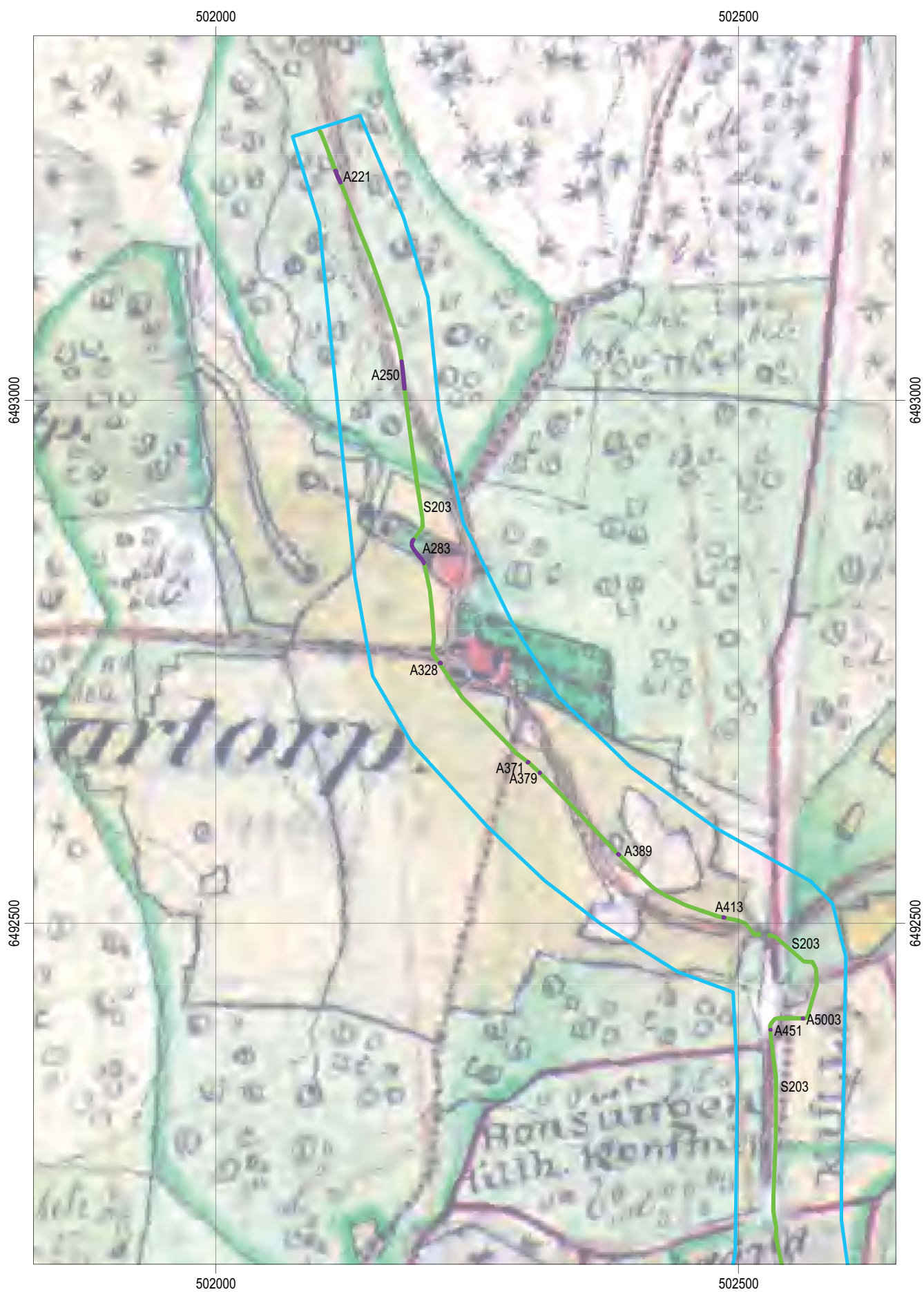
Resultat

Sträckan kan delas in i tre delar med olika karaktär. Den norra delen karaktäriseras av ett antal större områden/sträckor med olika typer av lagerbildningar/raseringsmassor, dels A221, ett tydligt mörkfärgat lager med sten och kol/sot, med lera lagt som ett lock ovanpå (möjligen recent), dels A250 och A283 som inte är lika tydliga, men uppenbart tillhör historisk tid med tegel, glas, porslin och ställvis obrända ben (bilaga 1). Sannolikt har åtminstone de två sistnämnda anläggningarna samband med Kartorps by (J112-54-20). Efter detta vidtar en sträcka med början vid A328 och vidare genom böjen på Evertsbyvägen ner mot korsningen med Kartorpsvägen och vidare österut och runt gården Gröndal. Längs denna sträcka framkom några tydliga anläggningar. Den ovan nämnda härden A328 ¹⁴C-daterades (Ua-62530) till medeltid, 1165-1265 e Kr (kalibrerat, 2 sigma). Ungefär 370 m längre mot SÖ, på en svag höjd, framkom en kokgrop, A413, som fick en ¹⁴C-datering (Ua-62531) till vendeltid, 590-665 e Kr (kalibrerat, 2 sigma). Strax söder om gården Gröndal påträffades en gropanläggning, A5003, med kol/sot. Den sista delsträckan är den långa nord-sydgående rakan från Gröndal ner mot Ekhult. Terrängen har här mer karaktären av lågländ och inga tydliga förhistoriska lämningar, förutom ett osäkert stolphål (A451) längst upp mot Gröndal, framkom här.

Det brukar ofta hävdas att medeltidens och senare tiders byar och gårdslägen ofta har sin grund i yngre järnålder och den omläggning av bebyggelsen som tycks ske då (se t ex Hernqvist 2019 och där anförd litteratur). Med ett relativt begränsat arkeologiskt material från Kartorp, d v s en kokgrop från vendeltid och en härd från medeltid, och utan att känna till den äldre järnåldern i området, skulle man kanske ändå våga sig på att gissa att det är brottstycken av byn/gården Kartorps äldsta historia som kommit fram i detta schakt. Även senare tiders aktiviteter på platsen har framskyntat i form av gissningsvis rivna byggnader eller skräphögar/utkastlager. Figur 3 och 4 visar de framkomna anläggningarna i förhållande till ägomätningsskarta från 1708 respektive häradsekonomska kartan från 1868-77. På båda syns tydligt att den till medeltid daterade härden A328 ligger intill en gård. På häradsekonomska kartan har ett till hus tillkommit 50 m norrut, A283 (kultur-lager eller raseringsmassor, historisk tid) sammanfaller med detta. Det finns även en ännu äldre karta från 1636, en ägoavmätningsskarta. Denna kunde dock ej rektifieras tillräckligt noggrant gentemot 1708 års karta, men den visar i alla fall att gården Kartorp fanns vid den tidpunkten.

Figur 3. Utsnitt ur Ägomätning, Kartorp 1, 1708 (LMS D71-37:1).

Figur 4. Utsnitt ur Häradsekonomiska kartan 1868-77 med anläggningarna runt Kartorp markerade (RAK J112-54-20.). Skala 1:5000.

Referenser

Hernqvist, L. 2019. *Kontinuitet eller förändring och avbrott? - En studie av boplatser under övergången mellan äldre och yngre järnålder i Västra Götaland*. Arkeologiskt självständigt arbete på masternivå, 30 hp. Institutionen för historiska studier, Göteborgs universitet.

Kartor

Lantmäteristyrelsens arkiv

D71-37:d5:228. Geometrisk ägoavmätning, Kartorp nr 1, Motala socken, 1636.

D71-37:1. Ägomätning, Kartorp nr 1, Motala socken, 1708.

Rikets allmänna kartverks arkiv

J112-54-20. Häradsekonomiska kartan, bladnamn: Motala, 1868-77.

Figur 5. A250. Foto mot NÖ, Anders Olofsson, ÖM.

Tekniska uppgifter

Fastighet Kolmetorp 2:1; Offerby 2:2, 2:21, 2:23 och 2:24
Socken/stad Motala
Kommun Motala
Län och landskap Östergötland

Fornlämningsnummer Motala 99:1 (L2011:1701),
160:1 (L2011:1970) och
162:1 (L2011:1524)

Digitala fastighetskartans blad 64F 9a SV
Koordinatsystem SWEREF 99 TM
Höjdsystem RH2000
Mätteknik RTK, manuell inprickning

Typ av undersökning Arkeologisk undersökning
i form av schaktningsövervakning

Länsstyrelsens dnr 431-1632-2019
Länsstyrelsens handläggare Magnus Reuterdahl
ÖM dnr 0102/18
ÖM projektnr 000914
ÖM Intrasisnr -

Beställare IKKAB
Kostnadsansvarig Vattenfall Eldistribution AB

Projektledare Anders Olofsson
Biträdande projektledare -
Personal -

Fältarbetstid 2019-03-13--26
Totalt undersöktes ca 1500 löpmeter

Fynd Inga fynd tillvaratogs
Foto Digitala
Analyser ¹⁴C-analys

Grafik Anders Olofsson
Renritning Lasse Norr
Grafisk form Lasse Norr

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273 Rapport 2019:55 © Östergötlands museum

Appendix 1. Kalibrerad ^{14}C -datering

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 30 59

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Uppsala 2019-06-19

Anders Olofsson
Östergötlands länsmuseum
Box 232
581 02 LINKÖPING

Resultat av ^{14}C datering av träkol från Kolmetorp, Motala socken, Östergötland. (p 2298)

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ^{14}C -innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

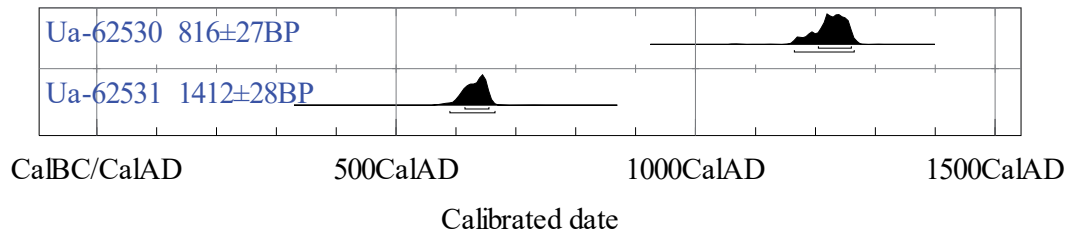
RESULTAT

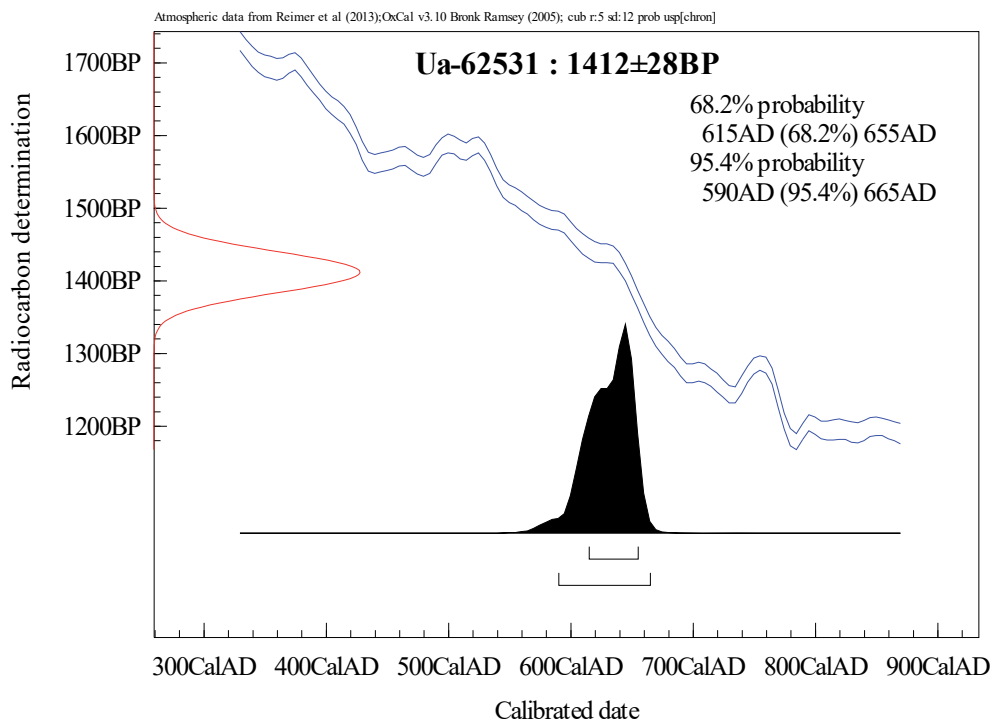
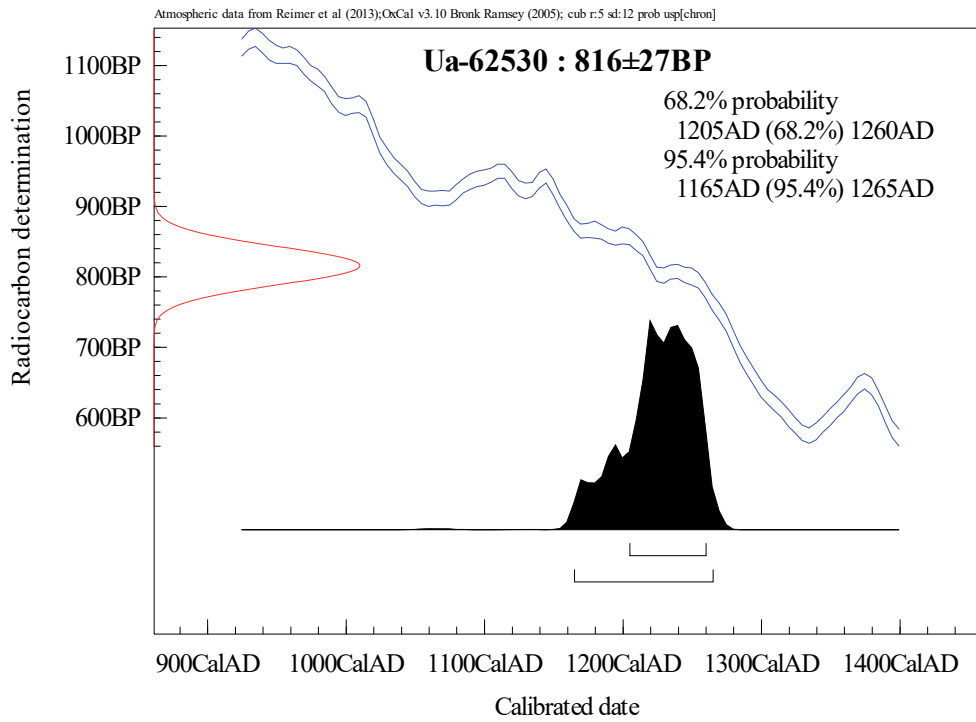
Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}\%$ V-PDB	^{14}C age BP
Ua-62530	A328, PK344	-23,5	816 ± 27
Ua-62531	A413, PM430:2	-26,2	1 412 ± 28

Med vänlig hälsning

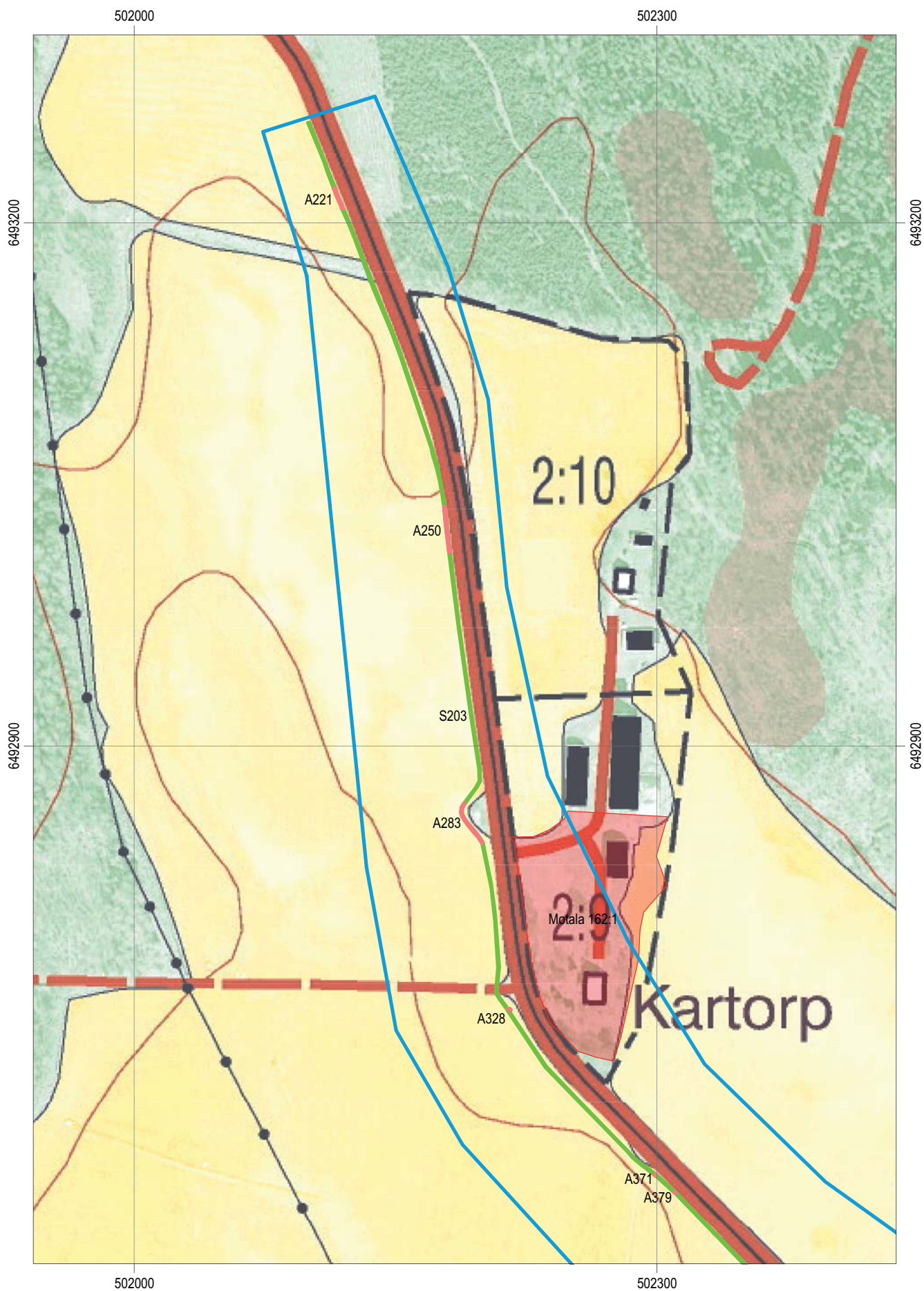
Karl Håkansson / Lars Beckel

Atmospheric data from Reimer et al (2013); OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005); cub r:5 sd:12 prob usp[chron]

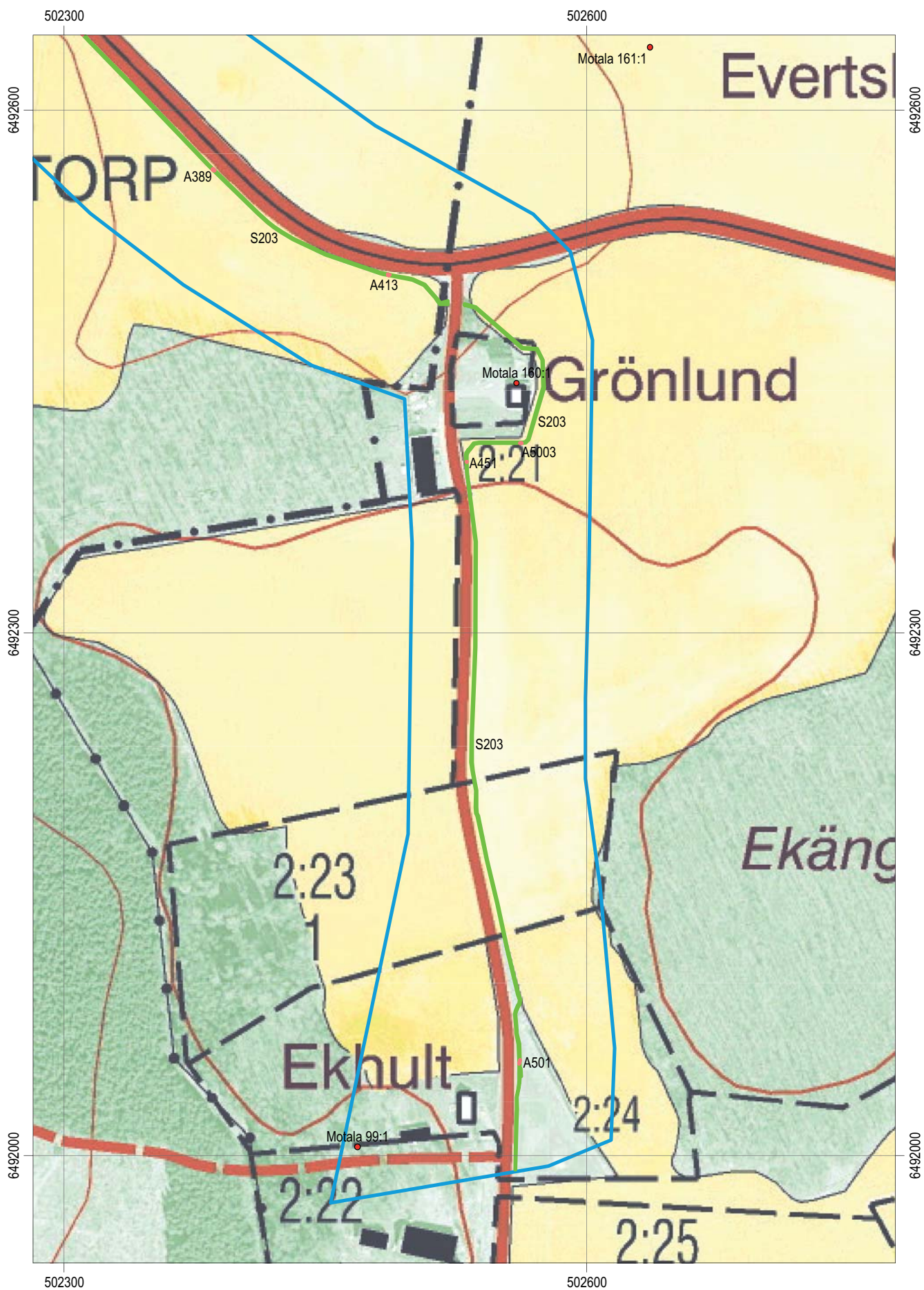

Bilaga 1. Schakt- och anläggningskartor

Figur 3. Utsnitt ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet (blått), ledningsschaktet (grönt) och anläggningar (rosa) markerade. Skala 1:3000.

Figur 3. Utsnitt ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet (blått), ledningsschaktet (grönt) och anläggningar (rosa) markerade. Skala 1:3000.

Bilaga 2. Schaktbeskrivning

Schakt	Längd, m	Bredd, m	Djup, m	Fyllning	Undergrund	Övrigt
203	1500	0,6 och 0,4	0,8-0,9	Matjord	Morängrus, ställvis lera	Vissa partier omrörda och störda, sannolikt av vägbygget.

Bilaga 3. Anläggningsbeskrivningar

A221

Överfylld äldre vägbeläggning alternativt kulturlager. Påförd lera över sotigt stenigt lager. Därunder sand med mindre moränsten. Lagret, som hade en mäktighet av ca 0,1-0,2 m, framkom ca 0,4 m under markytan, under matjord (0,2 m tjockt) och lera (0,2 m tjockt). Tolkas som väg alternativt kraftigt kulturlager, en del större stenar upp till ca 0,2 m, dock vanligen ca 0,1 m. En del ruttet (rödbrunt) trä i lagret. Stenarna känns ej skörbrända, åtminstone ej skärviga. Leran/siltan ligger med en skarp gräns ovanpå lagret. Enstaka tegel förekommer. Kolprov PK213 togs. Makroproven PM225 och 226 tagna. Lagret inmätt inom en ca 12 m lång sträcka i schaktet, men tycks sträcka sig ytterligare ca 30 m mot SSÖ, fram till ett dike. På andra sidan diket ser lagerföljden annorlunda ut. Möjligen är det väldigt tydliga och uppenbarligen med lera överfyllda lagret relativt recent och har samband med sentida breddning/asfaltering av den intilliggande Evertsbyvägen.

A250

Kulturlager eller raseringsmassor, historisk tid. Inmätning ca 26 m längs schaktet. Sand, sten och lera ligger blandat med enstaka fynd av buteljglas, tegel, porslin och keramik. Lagret framkom ca 0,7 m under markytan och hade en mäktighet av ca 0,4-0,5 m. Lagret föreföll övertäckt med lera.

A283

Kulturlager eller raseringsmassor, historisk tid. Beläget där schaktet gör en böj västerut på en jordkällare intill vägen. Framkom på ca 0,2 m djup. Tjocklek ca 0,1-0,5 m. Rikligt med rullsten, kol/sot, tegel. Lagret grusigt/sandigt med stenar, 0,03-0,30 m stora. Enstaka obrända ben i dåligt skick. Kolproven PK297 och 298 togs.

A328

Härd. Uppfattades först som ett "kulturlager"/område med kolbitar och enstaka skärvstenar (se inmätning 1,7x0,9 NV-SÖ). Vid profilgrävning visade sig anläggningen utgöra en tydlig härd. Anläggningens djup var som mest ca 0,2 m. Fyllningen bestod av gråbrun silt med rikligt med kol/sot och 0,03-0,10 m stora stenar. Mindre än 50% av anläggningen undersökt, snittet styrdes av kabelschaktet. Eftersom anläggningen initialt troddes vara ett större område med kol/sot (kulturlager) gjordes försök att runda anläggningen genom att förlägga schaktet väster om anläggningen. Då det snabbt visade sig att det framkom misstänkta stenar även här, återgicks det till den ursprungliga sträckningen, för att inte förstöra eventuella ytterligare anläggningar. Kolproven PK327, 344, 347 och 349 togs. PK 344 ¹⁴C-daterades (Ua-62530) till medeltid, 1165-1265 e Kr (kalibrerat, 2 sigma).

A371

Härd? Syntes i profilen på båda sidor av schaktet. Mått i profilen: diam 1 m. Relativt djup, som mest ca 0,3 m. Grophärd? Fyllningen sandig och gråbrunt spräcklig med inslag av kol/sot och små stenar, mestadels ca 0,02-0,04 m. Någon decimeterstor sten hade vid profildokumentation ramlat ur. Anläggningen framkom på 0,25 m djup. Kolprov PK378 togs. Osäker och något otydlig anläggning som syntes först i profilen, rikligt med småsten även naturligt på den här nivån samt att det förekom en hel del strövis kol och sot i övrigt i matjorden/gränsen mot undergrunden.

A379

Stendike, ca 0,7 m brett. Framkom på 0,8 m djup.

A389

Sotfläck. Relativt kraftigt sotfärgning, ca 1,3 m längs schaktet, som framkom på ca 0,3 m djup. Sotlagret var kraftigare i NV och tunnade ut mot SÖ. Ett mindre antal skärvstenar/skörbrända? stenar, 0,03-0,10 m i lagret. Kolproven PK396 och 397 togs. Trots sin tydlighet är sotlagret osäkert som fornlämning. Området kring vägen tycks vara väldigt omrört, troligen i modern tid, i detta parti av sträckningen.

A413

Kokgrop. Antogs först vara en härd. Dokumenterades i plan i nivå 0,6 m under markytan, då med måtten, 1,15 x 0,65 m (VNV-ÖSÖ). Ett antal stenar, 0,05-0,20 m stora samt kol/sot i fyllningen. Den senare var grårosa gentemot omgivande brun sand. Grävdes och dokumenterades därefter i profil. Anläggningen blev en tydlig gropanläggning och omtolkades därför till kokgrop. Mått i profilen: diam 1,5 m, djup 0,6 m. A413 var svårundersökt p g a lös sand som gjorde profilen instabil och att det rasade ur stenar. Kolproven PK420, 425 och 428 togs. Makroprov PM430 togs i anläggningens centrum. I samband med makroprovtagningen plockades en kolbit ut för ¹⁴C-datering. Denna kolbit fick en datering (Ua-62531) till vendeltid, 590-665 e Kr (kalibrerat, 2 sigma).

A5003

Grop, diam 0,90 m, djup 0,3 m. Framkom på 0,35 m djup. Fyllningen kraftigt mörkfärgad, siltig, med kol/sot. Ett par skörbrända/vittrade stenar, 0,03-0,10 m i västra kanten. Kolprov PK5004 (ej inmätt) och 5006 togs. Dessutom togs ett makroprov, PM5005.

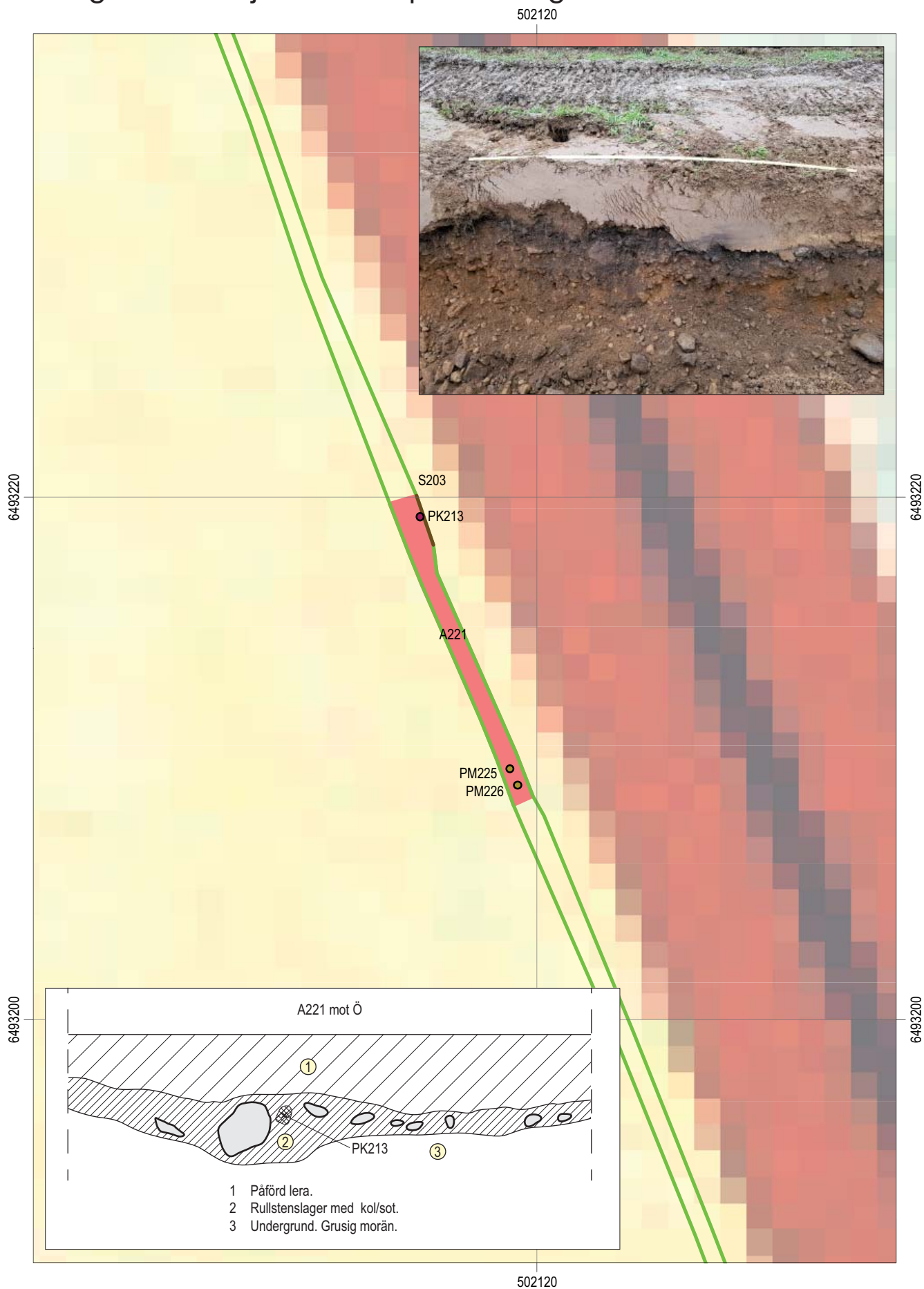
A451

Stolphål, diam 0,25 m, djup 0,35. Ej stenskott. Framkom på 0,25 djup. Fyllningen kolig/sotig, något fetaktig i omgivande moränsand/-grus.

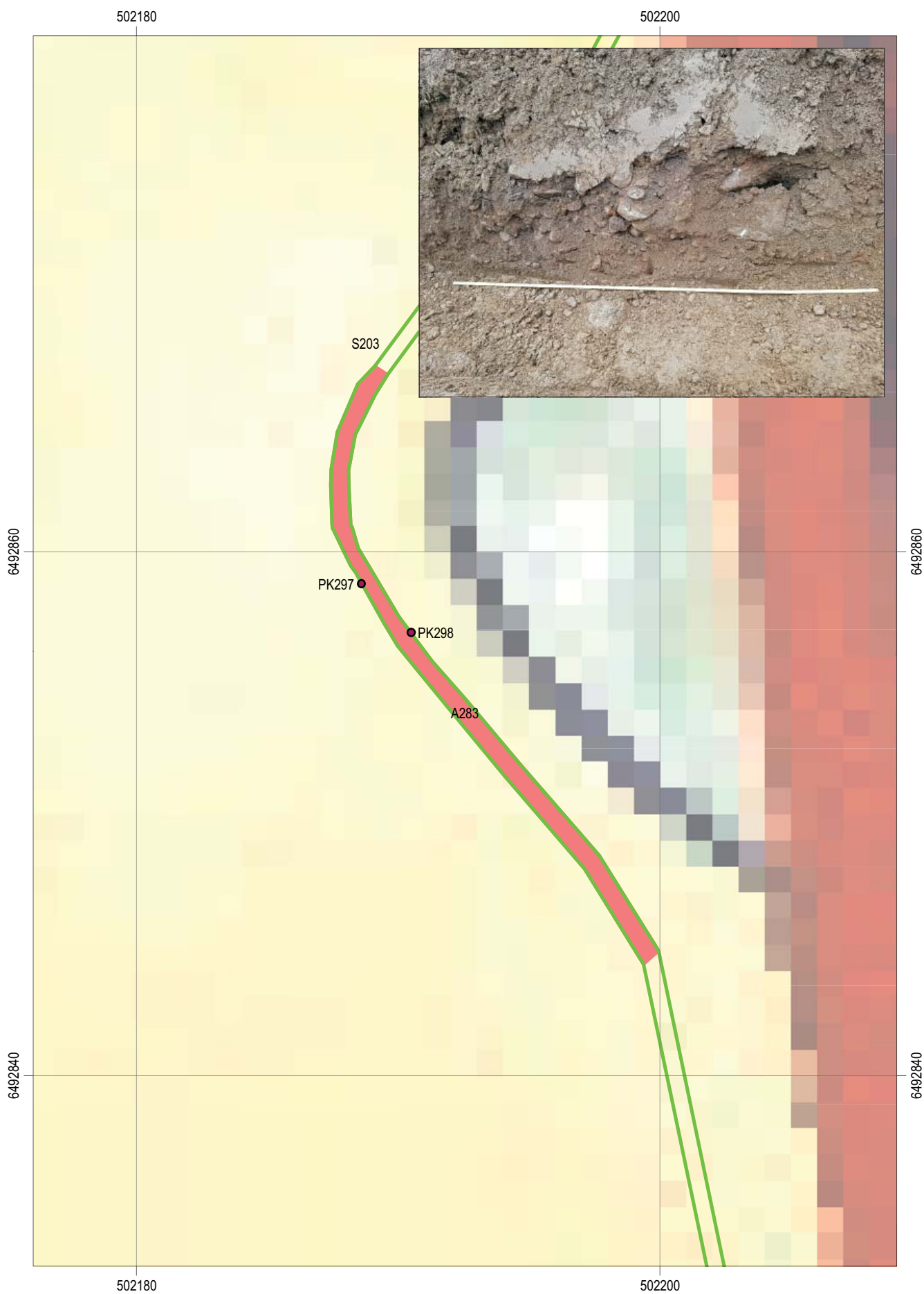
A501

Stendike, 0,25 m brett, löpandes diagonalt genom schaktet (NNÖ-SSV) längs en sträcka av 1,6 m. Framkom på 0,4 m djup. Ett större antal knytnävsstora stenar.

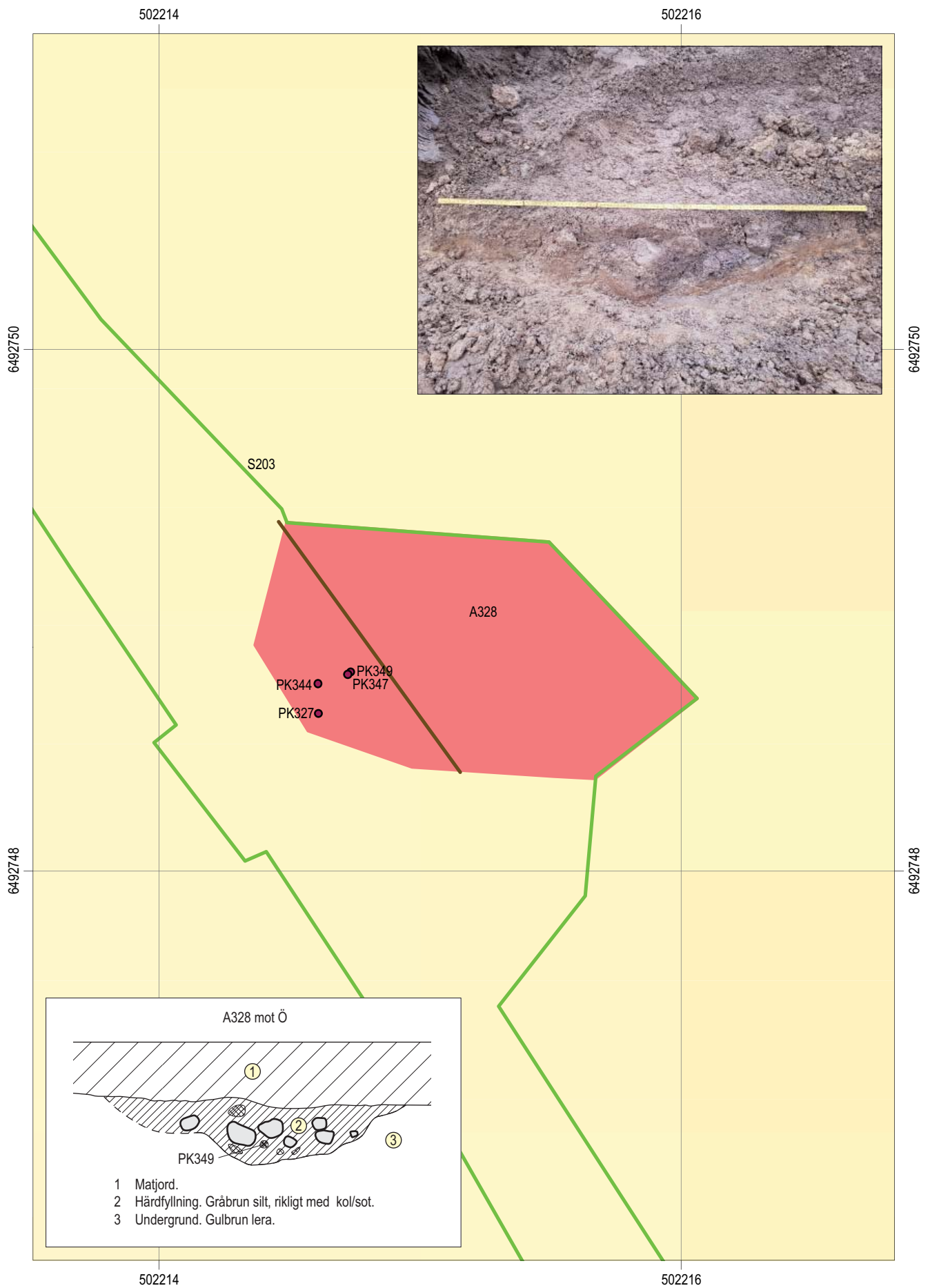
Bilaga 4. Detaljkartor och profilritningar

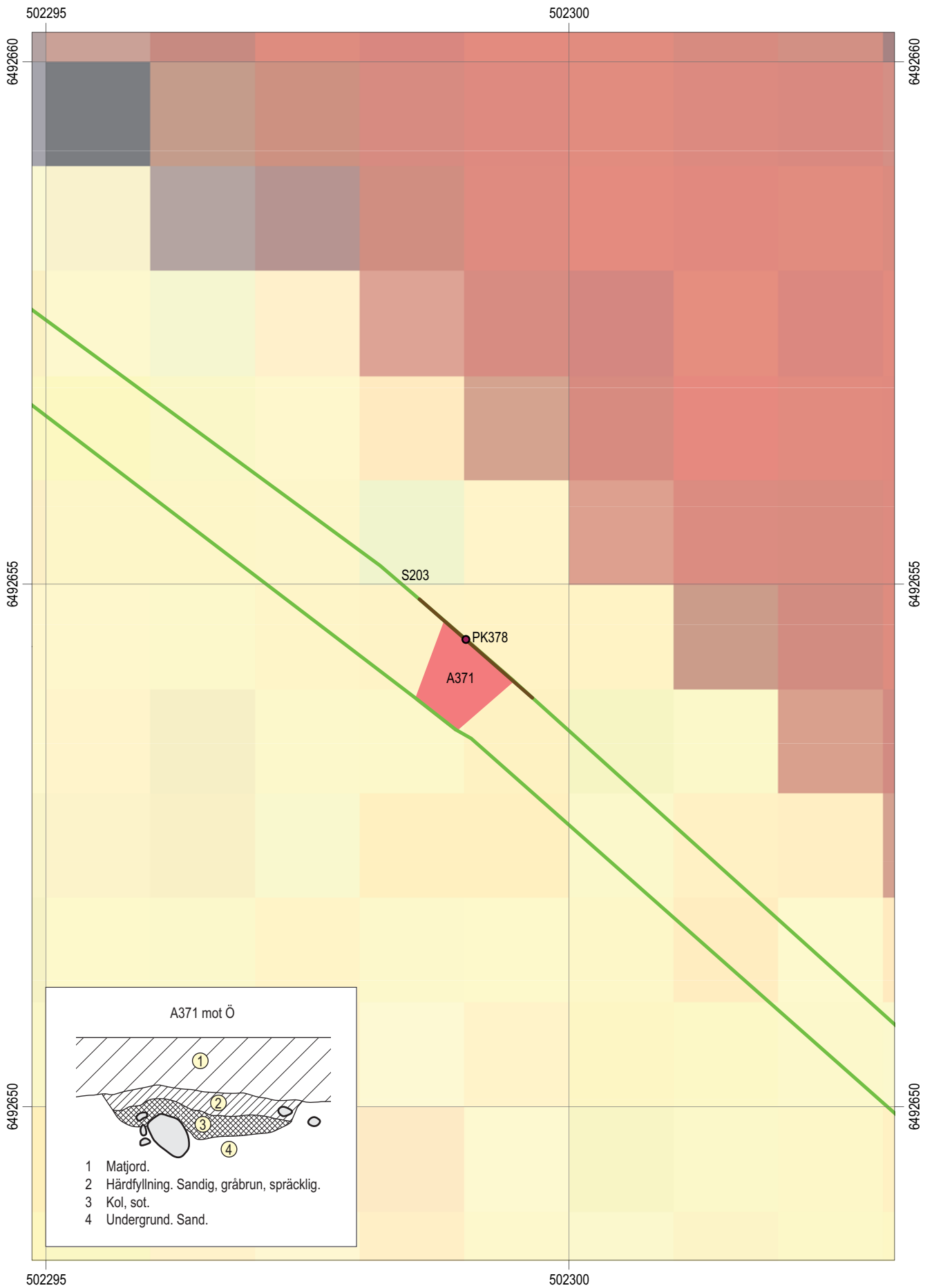
Utsnitt ur digitala Fastighetskartan med anläggning A221 markerad. Skala 1:200.
Infällt: A221 mot NÖ (foto Anders Olofsson, ÖM) samt profilritning, skala 1:20.

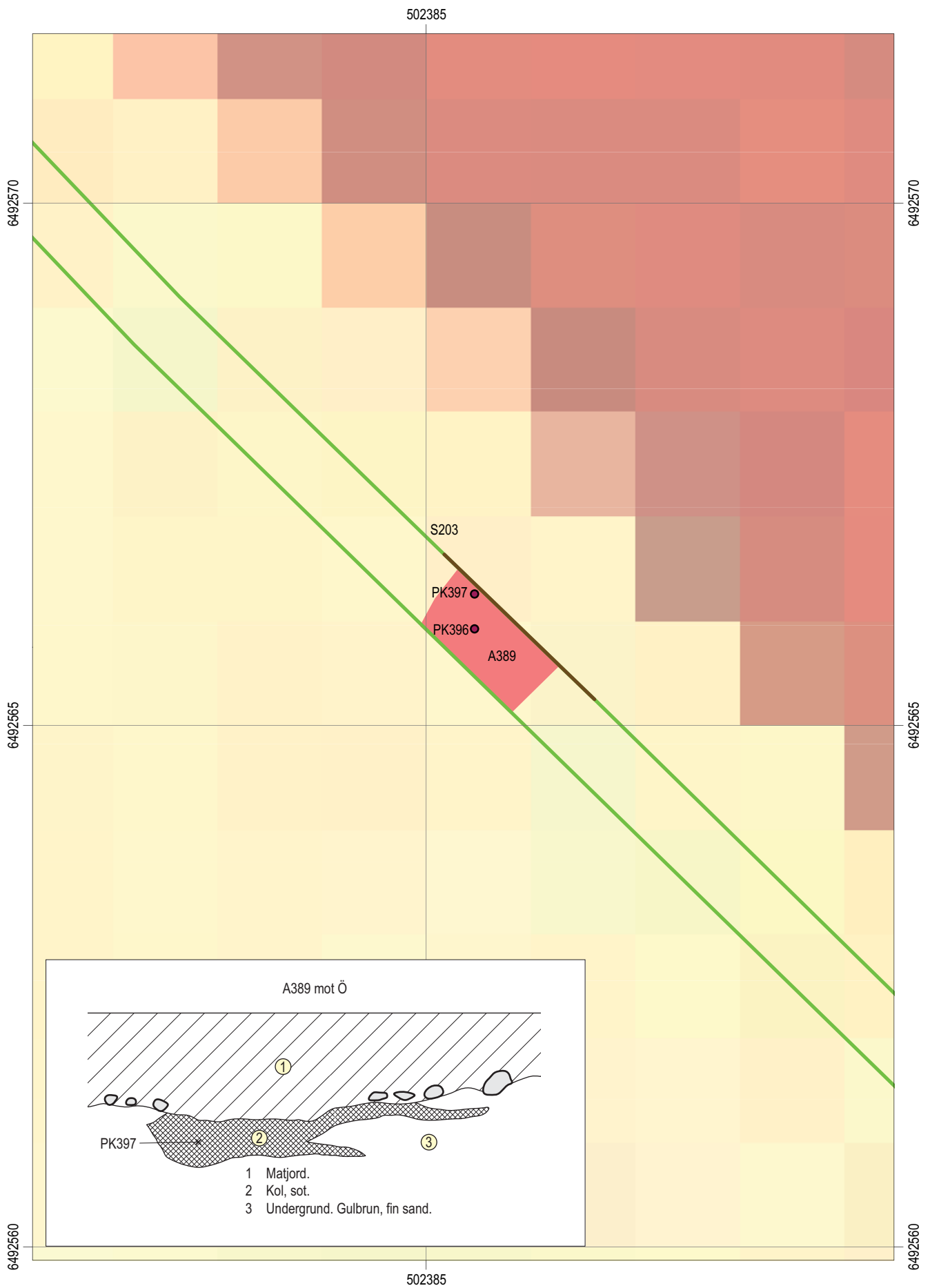
Utsnitt ur digitala Fastighetskartan med anläggning A283 markerad. Skala 1:200.
Infälld bild: A283 mot SV (foto Anders Olofsson, ÖM).

Utsnitt ur digitala Fastighetskartan med anläggning A328 markerad. Skala 1:20.
Infällt: A328 mot SV (Foto Anders Olofsson, ÖM) samt profilritning, skala 1:20.

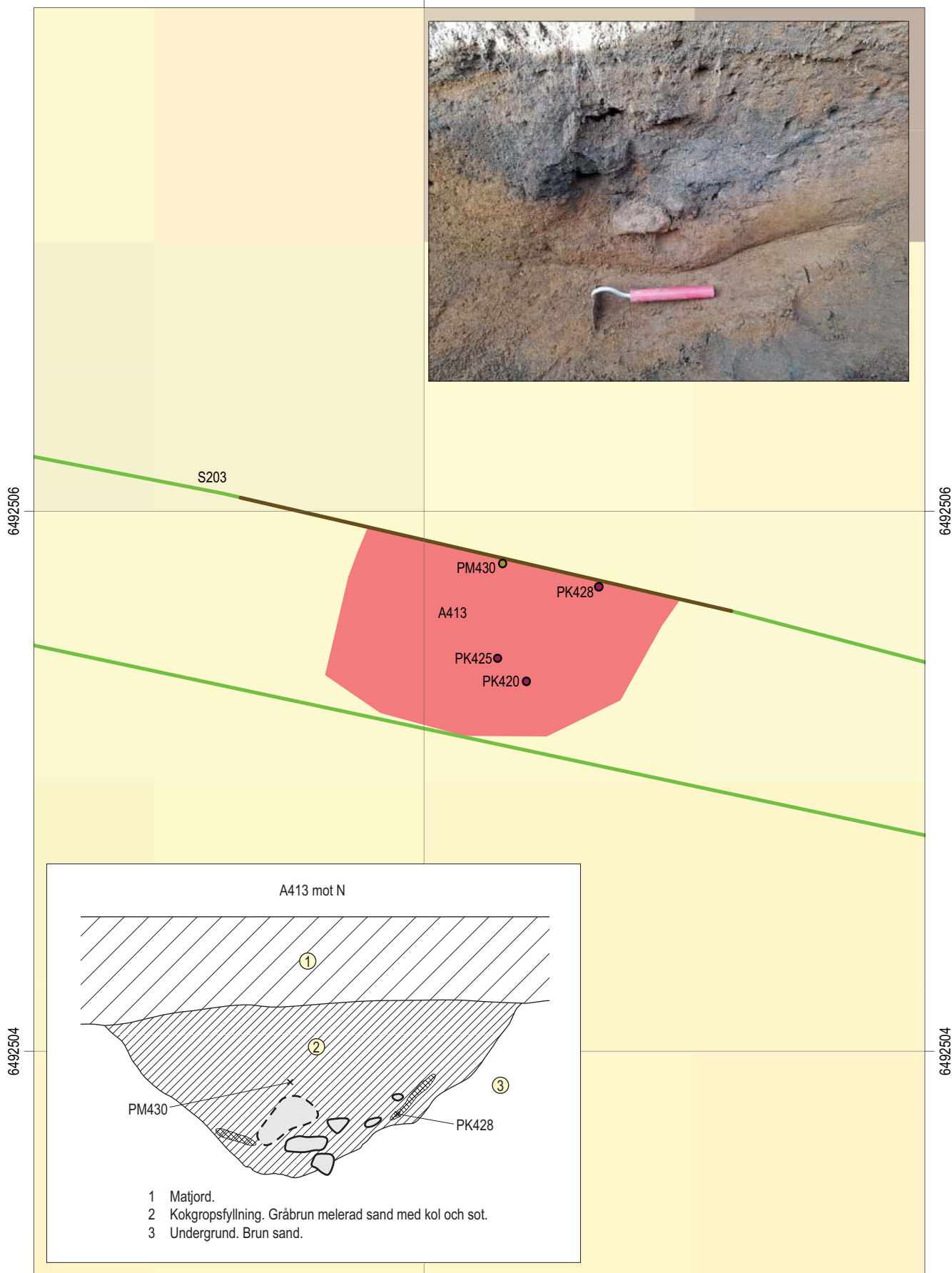

*Utsnitt ur digitala Fastighetskartan med anläggning A371 markerad. Skala 1:50.
Infällt: profilritning, skala 1:20.*

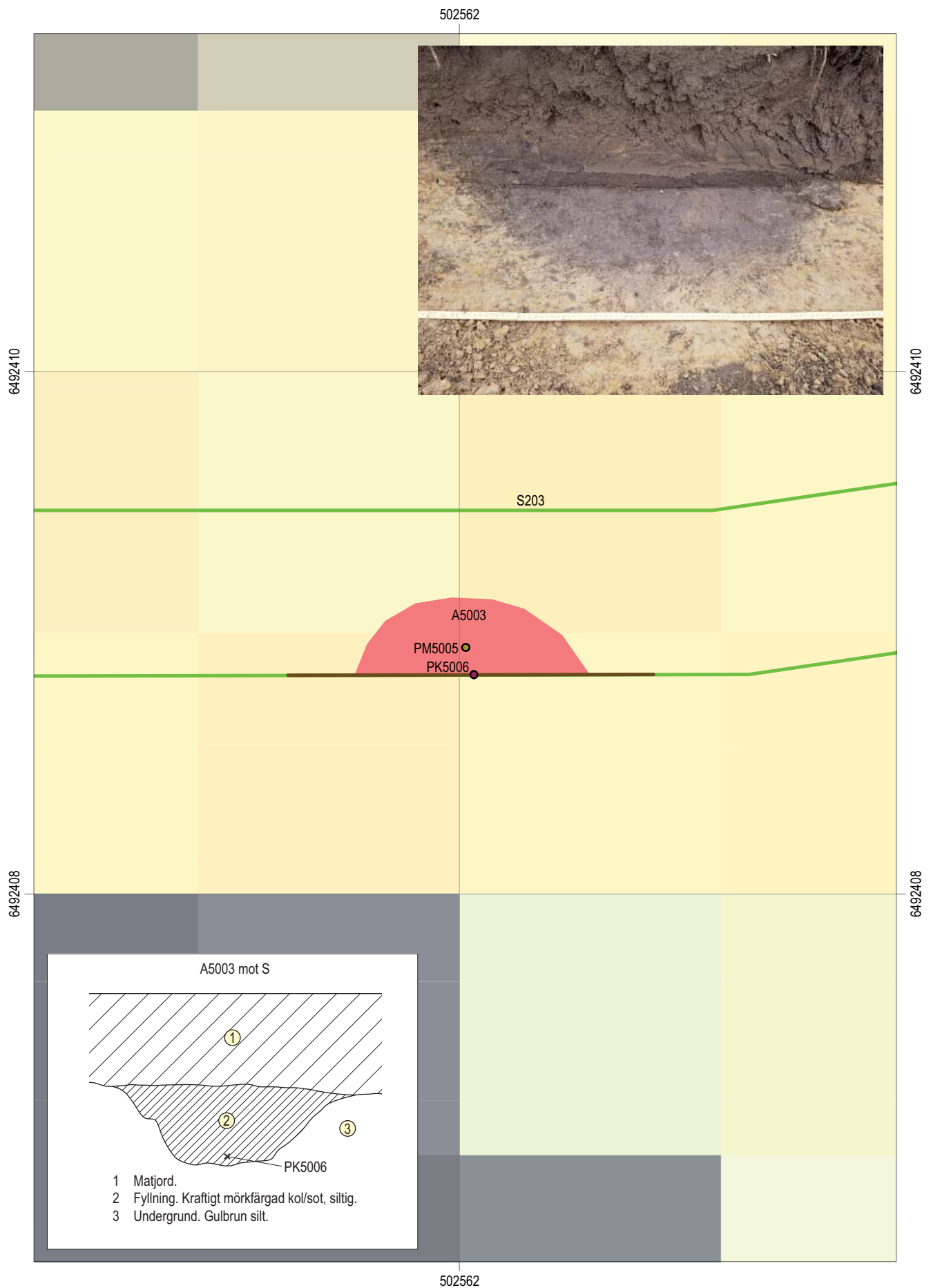

*Utsnitt ur digitala Fastighetskartan med anläggning A389 markerad. Skala 1:50.
Infällt: profilritning, skala 1:20.*

502486

Utsnitt ur digitala Fastighetskartan med anläggning A413 markerad. Skala 1:20.
Infällt: A413 mot N (foto Anders Olofsson, ÖM) samt profilritning, skala 1:20.

*Utsnitt ur digitala Fastighetskartan med anläggning A5003 markerad. Skala 1:20.
 Infällt: A5003 mot S (foto Anders Olofsson, ÖM) samt profilritning, skala 1:20.*

Östergötlands museum utförde i mars månad 2019 en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom fastigheterna Kolmetorp 2:1 och Offerby 2:2 m fl i Motala kommun, Östergötlands län. Den arkeologiska undersökningen föranleddes av schaktning för elkabel. Sträckan som blev föremål för arkeologisk undersökning uppgick till totalt ca 1 500 m.

Vid schaktningsövervakningen framkom bl a en kokgrop och en härd. Den förra daterades med ¹⁴C till 590-665 e Kr (kalibrerat, 2 sigma), d v s yngre järnålder, den senare till 1165-1265 e Kr (kalibrerat, 2 sigma), d v s medeltid.

ISSN 1403-9273
Rapport 2019:55